

propter plures conceptus formales numero distinctos dicatur natura concepta esse plura universalialia numero distincta.

11. Ad objectionem ergo in forma respondetur, negando primum antecedens in sensu jam exposito. Ad primam probationem respondetur, ad unitatem conceptus formalis, satis esse ut ex parte objecti supponatur unitas fundamentalis conceptus objectivi, quæ consistit in similitudine seu convenientia plurimum singularium in unitate formali; nam hoc satis est ut intellectus sua vi et efficacia intelligendi possit abstrahere conceptum objectivum commune; unde quoad hanc præcisionem talis objecti communis et universalis, intellectus non supponit objectum suum, sed facit, seu potius confert illi statum illum præcisionis per extrinsecam denominationem. Ad secundam probationem respondetur, formam, a qua proprie natura denominatur sic una, non esse ipsum conceptum mentis, sed esse negationem incommunicabilitatis ad plures naturas sic communes, quæ negatio fundatur in abstractione mentis; eadem autem est talis negatio, sive hæc abstractio fiat per unum, sive per varios conceptus formales numero distinctos.

12. Aliter etiam dici posset quod, licet in abstracto multiplicentur intentiones universalitatis ex multiplicatione conceptuum formalium circa eandem naturam (quomodo dicere solent dialectici, distinctam numero relationem rationis speciei insurgere in natura humana per distinctam comparisonem ejus ad individua factam a Petro et Paulo, vel ab eodem diversis temporibus), nihilominus tamen universale in concreto simpliciter non multiplicatur, quia id quod substat tali intentioni universalitatis, formaliter non multiplicatur, sed sumitur ut habens eandem omnino formalem unitatem cum eadem præcisione. Sicut, quamvis plures albedines numero distinctæ inherere possent eidem homini, non diceretur plura alba, sed unum; et paries, quamvis in ratione visi constituatur, seu denominatur a visione, quæ est in oculo, non denominatur plura visa, sed unum, quamvis pluribus visionibus simul videatur; nam in hujusmodi concretis unitas sumitur ex supposito seu subjecto, seu quod se habet ad modum subjecti. In præsentem autem, natura quæ denominatur universalis, se habet ad modum subjecti respectu intentionis universalitatis, et ideo, quamvis formæ seu conceptus denominantes multiplicentur, universale non mul-

tiplicatur, quia omnes versantur circa eandem naturam, eamque præcindunt secundum eandem unitatem formalem.

SECTIO IV.

Quid sit in natura universalis aptitudo ut sit in multis.

1. Ratio dubitandi satis constat ex dictis duabus sectionibus præcedentibus et præcipue ex argumentis in sectione 2 propositis; ad illa enim clarius solvenda hæc dubitatio proposita est.

2. *Aptitudo essendi in multis nihil est in natura, ut a parte existit.*— Dico ergo primo: aptitudo naturæ communis ut sit in multis non est aliquid conveniens ipsi naturæ, prout a parte rei existit. Hæc conclusio receptissima est, ut videtur evidens, præsertim si supponamus, quod sæpe dictum est, universale non distingui ex natura rei a singularibus seu inferioribus. Probatur ergo, quia a parte rei nihil est, nisi singulare et individuum, et in ipsis singularibus nihil est ab eis ex natura rei distinctum; ergo in natura, prout a parte rei existit, non potest esse aptitudo ulla ad essendum in multis. Patet consequentia, quia in re individua ut sic non est talis aptitudo, seu non repugnantia, sed potius repugnantia opposita; natura autem, prout existit in rerum natura, individua est, prorsus indistincta in re ab ipsis individuis. Dicunt aliqui, licet in natura existente non sit potentia proxima, ut sit in multis, quia ut sic est contracta et determinata ad unum, esse tamen aptitudinem remotam, quia quantum est ex se, si contractio auferatur, potest communicari multis, sicut materia prima existens sub una forma, et sub dispositionibus illi accommodatis, non est proxime apta ad alias formas, retinet tamen suam aptitudinem remotam ad illas. Sed exemplum non est ad rem, quia materia et aptitudo ejus substantialis ad formam, est una numero et singularis entitas distincta realiter a forma, et dispositionibus quas nunc habet, quæ potest hanc formam amittere, et aliam recipere, et ideo mirum non est quod materia existens sub una forma retineat aptitudinem radicalem ad recipiendas alias. At vero natura communis ut contracta ad hoc individuum non est aliquid ex natura rei distinctum ab ipso, vel a differentia contrahente; nec fieri potest ut natura humana, verbi gratia, existens in Petro eadem secundum rem amittat individuationem, quam habet in Petro, et ac-

quirat aliam, et ideo ut in re existit, nec proximam, neque remotam habitudinem habet ad existendum in multis, nec simul, nec successive.

3. Unde argumentor secundo, quia omnis natura communis, ut in re existit in unoquoque individuo, ita est determinata ad illud, ut non possit eadem secundum rem ad aliud determinari; ergo in nullo individuo est indeterminata ad plura individua; opponuntur enim contradictorie seu privative, esse determinatam ad hoc, et esse indeterminatam ad plura; ergo in nullo individuo habet realem aptitudinem ad essendum in multis, quia hæc aptitudo esse non potest sine indifferentia; ergo absolute, prout in rerum natura existit, non habet illam aptitudinem, quia non existit, nisi prædicto modo determinata in individuis. Dices, non repugnare esse de se indifferentem, determinatam autem per differentiam individualement: utrumque ergo poterit habere natura in individuis existens. Respondetur, quidquid sit de vero sensu illius assumptæ propositionis; *Natura est de se indifferens*, de quo statim dicam, tamen ex illa solum colligitur naturam non habere determinationem sine differentia individuali, quod licet ita sit, nihilominus, postquam naturæ adjungitur talis differentia individualis, non potest natura sic contracta manere actu indifferens. Sed ad summum dici potest quod, si non haberet illam contractionem, esset indifferens; quia tamen de facto nunquam est sine tali contractione, ideo de facto nunquam existit indifferens, neque cum aptitudine ut sit indifferens.

4. Tertio id declaratur, quia natura universalis non existit in multis, nisi per identitatem cum singulis eorum; sed talis natura identificata uni individuo non potest eadem secundum rem et secundum existentiam realem identificari aliis; ergo talis natura, ut in re ipsa individuis communicatur, et in eis existit, non potest habere aptitudinem realem essendi in multis. Major certa est ex supra dictis, in quibus ostendimus universale non distingui a singularibus ex natura rei. Imo ad efficaciam prædictæ rationis sufficit identitas realis; nam ratione ipsius identitatis non potest genus jam contractum ad unam speciem, idem secundum rem et existentiam realem contrahi ad aliam. In genere igitur, specie et differentia essentiali evidens est major propositio sumpta, quia, cum hæc sint essentialia suis inferioribus, et essentialiter prædicentur

de illis, non per modum partis, sed per modum totius, quia pars non prædicatur de toto, necesse est ut, quatenus de illis prædicantur, sint in illis per identitatem, quia nihil magis identificatur cum unaquaque re, quam essentia ejus. De proprio vero et accidente hæsitare quis potest, quia hæc non videntur esse in suis inferioribus per identitatem, sed per informationem. Sed nos de prioribus universalibus præcipue loquimur; nam propriissima unitas naturæ universalis est respectu inferiorum, quæ sub illa essentialiter continentur. Tamen etiam in proprio et accidente, ut universalialia sunt, verum habet propositio assumpta. Nam proprium et accidens non habent rationem universalis, ut sunt formæ quædam physice informantes subjecta sua, tum quia sub hac ratione considerantur in abstracto, quomodo non prædicantur de suis subjectis. Tum etiam quia etiam hoc modo nullum datur in re ipsa proprium vel accidens, quod de se universale sit ad plura subjecta informantia. Et, quamvis secundum communem rationem alicujus proprii vel accidentis, verbi gratia, albedinis, vel risibilitatis, possit aliquo modo dici forma universalis respectu talium subjectorum, tamen hoc ipsum non convenit huic formæ, nisi quatenus communis ratio ejus per identitatem existit in singulis formis individuis informantibus talia subjecta. Et hoc modo talis aptitudo essendi in multis reducitur ad modum essendi in inferioribus per identitatem. Proprie vero hæc dicuntur universalialia, quatenus in concreto sumpta, apta sunt prædicari de subjectis suis, et sic etiam sunt in illis per identitatem, non ratione formæ accidentalis, sed ratione suppositi. In tantum enim unum de multis et de singulis vere prædicatur, in quantum est idem cum illis; nam propositio affirmans hoc esse illud, ut vera sit, requirit identitatem aliquam inter prædicatum et subjectum, quia necesse est ut pro eodem supponant, et quod vel explicite vel implicite idem significant. Sic igitur verum est, omne universale esse in suis inferioribus per identitatem, quæ erat major propositio assumpta. Minor vero satis probata est in præcedente ratione, et fere ex terminis patet, quia natura specifica, verbi gratia, prout in re existit, ita identificatur cum unoquoque individuo, in quo est, ut quatenus in illo est, non possit amittere identitatem cum illo, et consequenter neque possit ut sic habere identitatem realem cum aliis; repugnat ergo tali na-

turæ ut in re habeat aptitudinem ad essendum in multis per identitatem; ergo, cum actus essendi in multis naturæ universalis sit per identitatem, aptitudo realis ad talem actum repugnat reperiri in natura a parte rei existente.

5. Tertia ratio adjungi potest, quia si hæc aptitudo est in natura existente, ergo ipsa etiam aptitudo in re existit; ergo ipsa etiam aptitudo est singularis et individua, nam quicquid in re existit, singulare ac individuum est; ergo talis aptitudo erit in aliqua natura individua; non enim potest esse per se separata, sed in natura, cum sit proprietas et aptitudo ejus; cum autem sit realiter existens et individua, necesse est ut sit in natura realiter existente et individua, et consequenter, cum non sit major ratio de una natura individua quam de aliis, erit talis aptitudo in omnibus ac singulis individuis naturis. Hinc autem multa absurda sequuntur. Primum, tot esse naturas humanas universales quot sunt naturæ in singulis individuis contractæ, quia unaquæque earum est in se una habens suam propriam et realem aptitudinem essendi in multis, distinctam ab aptitudine alterius. Neque enim fingi potest, quod eadem numero aptitudo ad essendum in multis sit in omnibus naturis individuis. Alioqui dicendum etiam esset, eandem numero naturam esse contractam ad singula individua, quo nihil potest esse absurdius. Sequela patet, quia aptitudo non est nisi in natura; imo nec fingi potest res distincta a natura; ergo, si aptitudo est una numero in omnibus, natura etiam erit una numero in omnibus. Item, vel illa aptitudo dicitur una numero quasi collective, ita ut non sit tota in singulis naturis, sed in unaquaque sit aliquid illius aptitudinis, et ex omnibus resultet una aptitudo ad plura individua, et hoc extra propositum est. Quia juxta illam explicationem in unaquaque natura individua tantum est aptitudo essendi in se ipsa, et nulla habet aptitudinem essendi in multis. Quod si sit sermo de collectione, sicut tota collectio aptitudinum consideratur per modum unius, ita etiam considerari potest tota collectio naturarum; illa vero, ut sic, id est, ut una collective, non est in multis, quia tota collectio non est in singulis naturis individuis, sed in aggregato omnium; hæc ergo unitas collectionis impertinens est ad rationem universalis, quod ita debet esse in multis, ut totum sit in singulis eorum. Vel illa aptitudo est in se una simpliciter, et est tota

in singulis et in omnibus individuis, et sic erit idem dicendum de ipsa natura propter eandem rationem, et quia non est majus inconveniens, hoc admittere in natura ipsa quam in illa aptitudine. Quod autem utrumque absurdissimum sit, patet; tum quia hoc multo majus est quam ponere unum accidens numero simul in diversis subjectis; tum etiam quia terminis involvitur repugnantia, cum dicitur eandem numero naturam contrahi ad plura individua; quia, si est eadem numero, ergo una numero et individua; ergo incommunicabilis multis individuis. Rursus sequitur, in unoquoque individuo esse aliquam intrinsecam realem aptitudinem ad differentiam individualem alterius individui; hoc autem impossibile est, quia ad id, quod omnino repugnat, non potest esse realis aptitudo; sed omnino repugnat ut aliquid quod in se essentialiter et realiter est, contrahatur, et individuatur per differentiam individualem alterius hominis; ergo non potest ad hoc esse in se realis aptitudo.

6. *Aptitudo ad existendum in multis, non convenit naturæ communi secundum se ante intellectum.* — Dico secundo: aptitudo ad existendum in multis non est aliqua proprietas realis conveniens naturæ communi secundum se ante operationem intellectus. Hæc assertio probari potest eisdem fere rationibus, quibus paulo antea ostendimus, naturam secundum se non habere unitatem præcisionis, nisi per intellectum; hæc enim duo sese consequuntur. Nam, si natura ut actu existens non est realiter apta esse in multis, ideo est quia non existit, nisi contracta et determinata ad hoc vel illud individuum; ergo talis aptitudo ad essendum in pluribus non potest convenire, nisi naturæ ut præcisæ ab omni contractione; ergo, si natura non habet hanc præcisionem ex se, sed per intellectum, neque etiam poterit secundum se habere hanc aptitudinem ante omnem intellectum. Secundo, quia si hæc aptitudo convenit naturæ secundum se ante omnem intellectum, aut convenit naturæ existenti, aut non existenti; non quidem naturæ existenti, ut ostensum est, quia non existit nisi effecta individua per identitatem; neque etiam convenire potest naturæ non existenti, quia, ut natura non existens possit concipi, ut habens hanc aptitudinem, debet saltem concipi ut possibilis, quia posse esse in multis intrinsece includit et supponit posse esse; ostensum est autem naturam ut possibilem tam

esse individua quam naturam ut existentem; non ergo magis potest esse in natura ut possibili, quam ut existente.

7. Tertio: nam inquiri quid sit hæc aptitudo. Respondent esse modum quemdam positivum convenientem naturæ secundum se, in quo fundatur non repugnantia naturæ, ut sit in multis; eum tamen modum non esse actualement, sed potentialem, id est, esse talem ut non possit convenire naturæ actu existenti, sed tantum in potentia, seu objective existenti. Quo etiam fit ut talis modus non sit omnino inseparabilis a natura, sed potius separabilis, quia natura actu existens non habet talem aptitudinem, neque talem essendi modum. Sicut (inquiunt) modus essendi, quem habet res in suis causis, modus realis est, conveniens rebus, quando non existunt, qui desinit illis convenire, quamprimum producuntur, quia jam non in causis, sed extra causas esse dicuntur. Sed hæc mihi non probantur: non enim satis concipio modum realem et positivum, et quod impossibile sit illum existere in rerum natura. Nam, eo modo quo aliquid positivum reale dicitur, clauditur sub latitudine entis realis; ens autem reale non est, nisi in ordine ad actum essendi; ergo, cui omnino repugnat actus essendi, non potest sub latitudine entis realis comprehendi; ergo nec potest esse res, nec modus realis positivus. Quod si non est modus realis, erit modus rationis, et consequenter non conveniet naturæ ante intellectum. Præterea hic etiam urget argumentum supra factum, quod prædicata contingentia non conveniunt naturæ secundum se, sed ratione alicujus additi, statusve, quem in re habet, aut intellectu; si ergo hæc aptitudo illi ex se convenit, et non ratione alicujus status, conveniet etiam illi per se, et non contingenter; ergo conveniet illi inseparabiliter, quod ipsi merito negant, quia in individuis ei non convenit.

8. Deinde de illa aptitudine, quæ concipienda dicitur ut modus quidam potentialis realis, inquiram etiam an sit concipienda ut una numero, vel ut una tantum specie, et multiplicabilis numero. Hoc posterius dici non potest, quia oporteret concipere illam, ut multiplicabilem in individuis, quod repugnat. Primum etiam vix potest mente concipi; quomodo enim una numero aptitudo realis potest concipi in ordine ad plures differentias individuales distinctas, cum revera nulla sit, quæ eadem numero possit simul vel successive in illis omnibus contrahi? Quod si dicatur

illa non esse una numero simpliciter, sed secundum quid, scilicet, unitate numerica communi, jam ostensum est talem unitatem nullam intelligi posse, nisi per rationem. Denique vel illa aptitudo intrinsece consequitur unitatem formalem naturæ specificæ, vel ab extrinseco ei advenit. Si primum dicatur, sequitur non magis esse posse unam numero, quam sit ipsa unitas formalis, quam ostendimus non esse unam numero, cum sit multiplicabilis numero. Sequitur etiam aptitudinem illam reperiri, ubicunque unitas formalis reperitur, quod est falsum; alioqui reperiretur in individuis. Si vero dicatur secundum, assignandum erit, unde, vel ex quo principio seu causa accidat hæc aptitudo naturæ habenti talem rationem formalem; declarandum subinde erit in quo statu vel sub qua conditione, quæ se teneat ex parte ipsius naturæ, et non ex parte intellectus, fingenda aut concipienda sit illa natura, quæ est veluti adæquatum subjectum illius aptitudinis, et plane intelligetur neutrum horum posse declarari, nisi in ordine ad abstractionem et separationem, quæ mente fit, quia hæc seclusa, nulla est natura communis ex natura rei distincta ab individuis, sive in statu actualis existentiae, sive in statu potentiali, aut in esse essentiali seu possibili, ut sæpe declaratum est.

9. *Modus essendi in causa an sit in effectu aliquid reale.* — Exemplum autem illud de modo potentiali, quem dicitur res habere in causa antequam existat, nihil juvat prædictam sententiam. Primo, quia modus ille quatenus realis dicitur, vel existimatur, est aliquando in rerum natura, scilicet, quando res in causa esse dicitur. Deinde, quia etiam ille modus, vel non desinit esse, quando res producitur extra causas suas, vel qua ex parte desinit esse non est modus positivus, sed potius privativus; quando enim dicitur res habere esse tantum in causis, prius quam existat, duo dicuntur: primum est, quod in causa est virtus ad dandum esse tali rei, quæ virtus quasi per denominationem extrinsecam denominat effectum esse, non simpliciter, sed in causa, et quantum ad hoc non amittitur tale esse in causa, etiamsi res in se et extra causam producat, quia virtus causæ integra manet. Aliud, quod indicatur, cum dicitur res habere esse in causa, est in se nondum existere, et hoc est quod amittitur, quando in se producitur; hoc autem non est positivum, sed privativum, ut constat. Dices, ultra hæc esse ex parte effectus modum

quemdam potentialem, quo possibilis dicitur, qui modus amittitur, ex quo incipit existere. Respondetur, hunc non esse modum positivum ex parte effectus distinctum a prædictis, quia, ut dicitur inferius tractando de essentia et existentia, aptitudo objectiva rerum possibilium ad existendum non est ex parte illarum, nisi non repugnantia quædam, et ex parte causæ denotat potentiam ad illas producendas. Quanquam, quod ad præsens attingit, licet daremus illam aptitudinem esse modum positivum, dicendum consequenter esset, cum res producitur, non amittere illam aptitudinem quoad positivum, sed solum quoad carentiam sui actus; nam res, quando existit, non est minus apta ad existendum, quam antea; sed solum habet actum existendi, quem antea non habebat; neque est verisimile quod amittat modum positivum realem, per hoc præcise quod actu incipit existere.

10. Dico tertio: aptitudo naturæ communis ut sit in multis solum est indifferentia quædam seu non repugnantia, quæ fundamentum habet in ipsa natura secundum se, actu vero non convenit illi nisi prout subest abstractioni intellectus. Hæc assertio communis est; in eaque videntur convenire auctores citati, maxime Cajetanus, et alii Thomistæ. Prius vero declaranda est, deinde probanda. Duobus enim modis intelligi potest, hanc indifferentiam convenire naturæ secundum se. Primo, quod ipsa non repugnantia per se conveniat naturæ ex vi suæ unitatis formalis. Et hic sensus est falsus; alias non repugnantia seu indifferentia (quod idem est) esset inseparabilis a natura, et consequenter natura, ut in re existens, haberet illam non repugnantiam, quod est aperte falsum; nam ut est in re, est ita intrinsece et per identitatem individua effecta, ut illi repugnet esse in multis. Alio modo potest intelligi mere negative, scilicet, quod natura ex vi unitatis suæ formalis præcise sumptæ non habet repugnantiam ut sit in multis. Et hic sensus est verus. Ex quo facile patet conclusio, quoad utramque partem: nam imprimis fundatur talis non repugnantia sic explicata in ipsamet unitate formali, quæ ex se individua non est, et hoc modo dici potest natura, etiam in re existens, habere hanc non repugnantiam, quia etiam in re ipsa non est incommunicabilis ex vi unitatis formalis suæ, sed ex vi unitatis individualis; quanquam enim tota natura et unitas formalis quæ est in individuo, incommunicabilis sit, eique repugnet esse in multis, nihilo-

minus id non habet ex vi unitatis formalis naturæ, sed ex individuatione.

11. Et hinc confirmatur altera pars, scilicet, hanc aptitudinem ad essendum in multis, etiam per non repugnantiam explicatam, non convenire naturæ communi prout existenti a parte rei, quatenus ad rationem universalis necessaria est. Quia, ut natura sit universalis, non satis est ut ex se non habeat determinationem ad unum, si aliunde, saltem ex adjuncta differentia individuali, illam habet; sed requiritur ut absolute et simpliciter sit indifferentis. Sed prout existit a parte rei non est ita indifferentis, sed potius est simpliciter determinata ad unum ubicunque existit; ergo natura, prout in re existit, non habet indifferentiam seu non repugnantiam. Confirmatur et declaratur, quia repugnantia essendi in multis convenit naturæ existenti ratione individualis differentiæ; ergo naturam esse aptam ad existendum in multis per non repugnantiam, nihil aliud est quam esse aptam ad existendum in multis per abstractionem, seu præcisionem ab omni differentia individuali; hæc autem præcisio et abstractio non convenit naturæ ut existenti a parte rei, neque etiam convenit illi in aliquo statu, qui omnem intellectus considerationem antecedit; quia nullus est hujusmodi status, in quo natura secundum se abstrahat ab individuis, vel existentibus, vel possibilibus, ut supra declaratum est; ergo. Tandem confirmatur a sufficiente partium enumeratione, quia hæc aptitudo vel repugnantia non convenit naturæ existenti secundum se ante omnem actum intellectus; ergo solum potest illi convenire ut subest conceptioni intellectus. Præsertim quia declaratum jam est, hanc non repugnantiam vel indifferentiam consistere aut oriri ex separatione omnium differentiarum inferiorum, seu individualium; hæc autem separatio nullo modo antecedit in ipsa natura, neque in re existente, neque sumpta in aliquo statu possibilitatis, sed solum prout est objective in intellectu; ergo.

12. *Objectio.* — *Responsio.* — *Individua plura quare esse possint sub una specie, non sub alia.* — Sed instabit aliquis, quia, quod plura individua possint sub eadem specie multiplicari, non provenit ab intellectu, sed in ipsa rei natura fundatum est; ergo et aptitudo essendi in multis convenit naturæ ex se, et non ab intellectu. Patet consequentia, quia hæc duo, vel sunt idem, vel in re ipsa se mutuo consequuntur, scilicet, individua posse

sub eadem specie multiplicari, et naturam specificam posse illis communicari. Antecedens autem patet, tum quia individua esse multiplicabilia sub eadem specie, non est aliquid per rationem confictum, sed in rebus ipsis inventum; tum etiam a contrario, quia si natura angelica (ut multi volunt) non est multiplicabilis numero, id provenit ex aliqua reali et intrinseca proprietate ejus; quod in divina natura certissimum est; ergo, e converso, quod natura humana sit multiplicabilis numero est realis proprietas ejus, et non aliquid ratione excogitatum. Respondetur hoc argumentum confirmare conclusionem, et concludere aptitudinem essendi in multis, fundamentaliter et remote esse in rebus ipsis, non autem proxime prout dicit indifferentiam et indeterminationem naturæ communis ad unum. Hæc autem aptitudo remota et proxima non in eo sensu a nobis usurpatur, quo aliqui (ut supra dicebam) asserunt, aptitudinem, vel potentiam sub uno actu esse remotam ad alios, et naturam in re existentem habere hanc aptitudinem; id enim satis est a nobis improbatum. Sed fundamentum remotum hujus aptitudinis voco naturalem conditionem seu proprietatem talis naturæ, ratione cujus non repugnat illi multiplicatio individuum intra eandem speciem; hæc autem proprietas non est aliqua aptitudo naturæ communis ut sic, quæ intelligatur quasi potentia quædam actuabilis per plures differentias, sed est solum talis perfectio et limitatio hujusmodi naturæ. Unde hæc proprietas, quæ fundat hanc indifferentiam seu non repugnantiam, non solum in natura communi et præcise intelligi potest, sed etiam in ipsis particularibus seu individuis, ut talia sunt. Ut, verbi gratia, in specie humana unumquodque individuum talis conditionis est, ut illi non repugnet habere aliud simile in specie, et utrique seu omnibus individuis illius speciei commune est, ut eis non repugnet habere alia similia tantum secundum aliquod genus, et non in specie, quod eis provenit, vel ex eo quod materialia sunt, vel ex eo quod sunt substantiæ finitæ, quibus non repugnat ut inter se habeant similitudinem vel convenientiam univocam. Sic ergo recte intelligitur, et hanc aptitudinem essendi in multis habere fundamentum in rebus ipsis, et tale fundamentum non esse positivam aliquam aptitudinem in re ipsa communem et indifferentem, sed limitationem, seu conditionem talium rerum, quæ nihil in sua entitate includunt, ratione

cujus eis repugnet habere alias res sibi similes in perfectione, vel æquales. Ac denique intelligitur hoc fundamentum indifferentiæ, seu non repugnantiam non esse fingendum solum in natura communi secundum se, sed in ipsismet individuis et singularibus rebus, quia, licet in unoquoque individuo natura sit determinata ad illud tantum, nihilominus ita est in illo, ut ex vi ejus non repugnet esse in alio simili, seu potius similem naturam esse in alio individuo; et hoc solum est fundamentum sufficiens ejus indifferentiæ, et aptitudinis essendi in multis, quæ est in communi natura ut abstracta per intellectum, et non est indeterminatio aliqua, quam natura ipsa ex se vel in individuis habeat.

13. *Responsio.* — Ad objectionem ergo in forma concedo antecedens, scilicet, res aliquas individuas posse similes in specie multiplicari, esse fundatum in rebus ipsis, et non in operatione intellectus; distinguo autem consequens, scilicet, aptitudinem essendi in multis convenire naturæ ex se. Potest enim intelligi de aptitudine proxima, id est, quæ a nobis concipitur per modum ejusdem capacitatis præcise ab omnibus differentiis contrahentibus, et actuabilis per illas; et hoc sensu negatur consequentia, quia, ut individua possint in re multiplicari in eadem specie, non est necessaria talis capacitas, quæ in re ipsa præcedat in natura, sed sufficit ut in individuis nulla sit proprietas ratione cujus eis repugnet habere alia similia. Si autem consequens illud intelligatur de fundamento remotum in prædicto sensu, sic conceditur consequentia; non est tamen contra ea quæ diximus, ut constat. Unde, quod dicitur in probatione consequentiæ, nempe, hæc duo idem esse, individua posse multiplicari in eadem specie, et naturam specificam posse illis communicari, æquivocum etiam est. Nam in multiplicatione individuum ejusdem speciei non est in re alia communicatio naturæ, quam assimilatio et convenientia quædam inter ipsa individua; unde neque est in natura communi secundum se alia aptitudo ut communicetur multis, quam sit in ipsis individuis non repugnantia habendi alia similia. Si ergo per communicationem naturæ specificæ nihil aliud intelligatur, conceditur totum, et nihil inferitur contra dicta. Si autem (ut magis verba sonant) naturam posse multiplicari multis, intelligatur per modum superioris aptitudinis cujusdam naturæ communis, quæ, cum una sit, concipiatur tanquam sese diffundens et

communicans multis, hoc est opus rationis, et modus intelligendi noster; nam in re nihil hujusmodi antecedit, neque necessarium est ad multiplicationem individuorum inter se similitum.

SECTIO V.

An unitas universalis consurgat ex operatione intellectus. Et quomodo difficultatibus in contrarium positis satisfaciendum sit.

1. *Universalitas est per intellectum cum fundamento in re.* — Ex dictis omnibus facile colligitur vera resolutio de unitate universalis, et argumentorum responsio, quæ in sect. 2 proposita sunt. Dicendum itaque est unitatem universalem per intellectus functionem insurgere, sumpto ex ipsis rebus singularibus fundamento seu occasione. Atque ita esse quamdam unitatem rationis, convenientem naturis, prout obijciuntur menti, et per denominationem inde insurgentem. Hanc existimo esse sententiam Aristotelis locis citatis, qui hac ratione dixit, 1 de Anima, text. 8, *universale aut nihil esse, aut posterius esse*, id est, post intellectus operationem, ut ibi D. Thomas, Albertus Magnus, et omnes alii intelligunt; et propterea dixit ibi Comment., *intellectum facere in rebus universalitatem*. Et 12 Metaph., comm. 4, ait, *universalia apud Aristotelem esse collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea consimilitudinem, et facit ea unam intentionem*; et comm. 27 ait: *De particulari non fit demonstratio, quamvis illud tantum sit res in rei veritate*. Eadem est sententia D. Thomæ, de Ente et essent., cap. 4, et aliis locis supra citatis, qui citat Avicem., 5 Metaph., cap. 1. Conveniunt etiam in hoc omnes Thomistæ, Capr., Cajet., Soncin., et alii supra citati. Item tenet Durand., in 1, dist. 3, quæst. 5, et in 2, dist. 3, quæst. 7; Ægid., in 1, quæst. 2, Prolog., et d. 19, p. 1; et Scotus posset in eadem sententiam trahi, nam verba ejus non repugnant, cum dicat solum esse in rebus universale in potentia, non in actu; et ita videntur eum exponere discipuli ejus, ut late refert et tractat Fonseca, dict. cap. 28, quæst. 5, sect. 2; sed non est quod in eo immoremur; nostra enim non multum refert quid Scotus senserit, præsertim cum verba ejus valde sint æquivoca. Et pro hac sententia citatur Damasc., lib. 3 de Fide, c. 11, ubi ait, *naturam, aut sola cogitatione contemplari, aut in omnibus ejusdem speciei hypostasibus, quas conjungit, aut in*

uno individuo tantum. Ubi per naturam sola cogitatione contemplatam, intelligit naturam ut universalem; quomodo ait, non existere, sed cogitari tantum; in individuis autem dixit existere, vel in omnibus secundum totam latitudinem suam specificam, ut realiter existentem, vel in uno tantum.

2. Ratione probatur, quia unitas et aptitudo essendi in multis, quatenus ad rationem universalis necessaria sunt, non conveniunt realiter naturæ ipsi, sed per intellectum; ergo et universalitas eodem modo convenit. Confirmatur ac declaratur, quia, si natura habet ante intellectum universalitatem, ergo vel in individuis, vel in se; non in individuis, quia, nec ut in uno tantum, cum in illo sit individua et determinata ad unum; neque in multis seu omnibus simul, tum quia natura potest esse universalis, etiamsi in uno tantum individuo reperitur; tum etiam, quia nulla proprietas realis convenit naturæ, ut existenti in multis individuis, quæ non convenit ei in singulari, vel in aliquo eorum, præter ipsam multitudinem individuationum, seu singularitatum, in qua universalitas non consistit, ut per se constat. Neque etiam potest universalitas convenire naturæ in se præscindendo ab individuo nisi per intellectum, quia, si talis natura sumatur ut existens in re ipsa, non præscindit ex natura rei ab individuo, cum ab eis ex natura rei non distinguatur, ut ostensum est; si autem natura in se non est existens, concipi non potest quis vel qualis sit ille status ejus, nisi illum habeat objective in intellectu, quia realiter illum non habet, nec habere potest, neque etiam secundum esse essentiali seu possibile distinguitur ex natura rei ab individuis in eodem statu consideratis, ut sæpe dictum est. Tandem si esse universale convenit naturæ realiter, aut convenit per se, aut ex accidente: neutrum dici potest; ergo non convenit realiter; ergo per rationem tantum. Minor quoad primam partem patet, quia, si per se conveniret homini esse universale, conveniret etiam omnibus individuis; nam quidquid per se primo vel secundo convenit superiori, convenit etiam inferiori; et quia nulla proprietas potest adjungi naturæ superiori ratione inferioris, quæ repugnet essentiali vel proprietatibus per se convenientibus ei, cum neque hæc possint ab illa separari, neque cum proprietatibus repugnantibus simul manere. Quoad posteriorem autem partem probatur minor, quia, si universalitas realiter convenit et contingenter seu acciden-

taliter, erit accidens aliquod naturæ; ergo, si est accidens reale, conveniet illi ratione aliqujus singularis, ut supra de unitate et de aptitudine essendi in multis argumentabamur. Item conveniet illi hoc accidens per aliquam actionem extrinseci agentis, vel per carentiam actionis, si fingatur esse accidens privativum; omnis autem hujusmodi actio respicit per se individua. Denique, nec fingi nec explicari potest quale sit hoc accidens reale; est ergo rationis et per rationem.

3. *Solvuntur oppositæ rationes.* — Ad fundamenta contraria, posita in secunda sectione, jam declaratum est quomodo natura in re sit communicabilis multis, non per aliquam aptitudinem, seu indifferentiam, quæ ipsi naturæ secundum se conveniat, sed solum per non repugnantiam ipsarum rerum singularium, ut habere possint alia sibi similia, quæ non repugnantia non satis est ad rationem universalis, ut declaratum est. Unde ad primum negatur illa consequentia: *Natura humana non est de se incommunicabilis; ergo de se est communicabilis*, nam in rigore est a negativa ad affirmativam ex parte illius modi seu termini, *de se*; et fieri potest ut neutrum illorum de se ei conveniat, quamvis in re semper alterum eorum insit. Quod si non in eo rigore sumatur particula illa *de se*, ut, scilicet, idem sit quod per se et ab intrinseco, sed solum ut idem significet, *natura de se*, quod natura ex ratione formali sua, et præcisa ab omni differentia inferiori, sic concedi potest consequentia, potius ratione materiæ quam ratione formæ. Potest enim dici natura communicabilis de se in sensu superius explicato, quia non repugnat illi habere plura individua inter se similia in essentia et natura, neque uni individuo repugnat habere aliud sibi simile, quæ tamen non repugnantia non sufficit ad rationem universalis, ut dictum est. Atque eadem responsio accommodanda est ad secundum argumentum; in ipsa enim natura reali nulla est aptitudo positiva et realis ad plures differentias individuales, sed solum est non repugnantia in ipsis etiam individuis, ut habere possint alia sibi similia. Et inde provenit, et quod natura dicatur communicabilis seu apta ut sit in multis, et quod talis natura non possit adæquate contrahi per unam differentiam individuaalem, ut satis expositum est. Ad tertium respondetur, omnia illa attributa dicere aliquo modo ordinem ad intellectum; fundantur autem in rebus ipsis, non quatenus in ipsis natura habet aliquam

universalitatem, sed quatenus in ipsis individuis est convenientia et similitudo in essentia et proprietatibus ejus, et in intrinseca connexionem quam inter se habent essentia et proprietates, ratione cujus abstrahuntur conceptus communes objectivi, ex quibus fiunt universales prædicationes, necessariae ac perpetuæ veritatis, prout a tempore abstrahuntur. Et hoc modo dicitur esse scientia de universalibus, et non de singularibus, non quia sit de nominibus, et non de singularibus, sed quia est de conceptibus objectivis communibus, qui, licet in re ipsa non distinguantur a singularibus, distinguuntur tamen ratione, et hoc satis est ad omnes locutiones prædictas. Quod non satis adverterunt Nominales, et ideo aliter locuti sunt, quamvis in re non multum a nobis differant, ut diximus. Per quod responsum est ad ultimam confirmationem. Ad alia fundamenta nihil respondendum superest, nam ex dictis satisfactum est omnibus.

SECTIO VI.

Per quam operationem intellectus fiat res universalis.

1. Hæc quæstio sub aliis verbis tractari solet in principio dialecticæ, scilicet, an universale fiat per abstractionem, vel per comparisonem intellectus. Tractari etiam solet, ac magis proprie in 3 de Anima, explicando objectum intellectus, quod universale esse dicitur. Quoniam vero dictum a nobis est, unitatem universalem per opus intellectus resultare, prætermittere non possumus quin declarem quod et quale sit hoc opus intellectus. Oportet autem breviter distinguere duplicem intellectum, agentem, et possibilem; illius munus est efficere species intelligibiles; hujus operari, et intelligere per illas; habet autem duplicem operationem (prætermisissis aliis quæ ad præsens institutum non spectant): una vocatur directa, qua directe tendit in rem quam species intelligibilis repræsentat, et ad quam ducit intellectum per se ac simpliciter. Alia vocatur reflexa, qua intellectus revolvitur supra priorem cognitionem, vel supra objectum ejus, secundum eas conditiones vel denominationes quas ex cognitione accipit.

tres proponuntur opiniones.

2. Tres igitur in hac re possunt esse opiniones: prima est, universale fieri per operationem intellectus agentis, quæ antecedit